

Rut^{in Eghaghanim}
O
Rut
Akar faragha zuim

Akinafarir kamın eghaghanim an eghaghanir bar aghuim. Gumazir dapanibar dughiamın an oto. Rut a Moapian amizim, a Israelin ikizimin gumazir mamin ikia aning Moapin nguazimin iti. Ezi an pam aremezi, a uan asamir amebam geghufi. Egha gin aning uamategha Judian nguazimin ghu. Rut uaghan Israelian Godin apengan iti. A gin gumazir igharazimin ikia atrivim Devitin inaghamimin oto. Atrivim Devit a Israelian atrivir aghuir faragha zuim.

Ni akinafarir kam diponiva, amizir kam gifuegham, a faragha God gifozir puvatigha arazir kurabagh ami. Datirighin a uan navim isa Israelian God ganingi. Egha uaghan uan navim isa uan asamir amebam ganingi. Rut amizir arazir aghuir kam, a God Israelia ganingizir arazim ko magh ghu, “Ia uan navir averiabar aven bar God gifongegh,” egh, “Igharaz darazi sara ifongegh.” Akinafarir kam kamaghin en akakasi, gumazamizir Godin saghon itiba uaghan Godin bizir aghuariba iniva an adarazir tongin ikiam. Egh arazir kamın, Godin saghon itir gumazir vamiran arazim Israelin aven tir marazigh afiragham.

Dughiar kuram Naomi bato

(Sapta 1)

Naomin adarazi kantri Moapin areme

¹ Bar fomira gumazir dapanir maba kantri Israelin garir dughiam, dagheba puvatizir dughiam oto. Ezi Betlehemın nguibamın gumazir mam, Betlehem Judian Distriġhin aven itir nguibam. Dughiar kamın Israelin dagheba puvati, kamaghın amizi gumazir kam uan amuim ko otarimning inigha azenir mabar kantri Moapın ikiasa ghu. ² Gumazimın ziam Elimelek, ezi an amuimın ziam Naomi, ezi an otarimningın ziamning Malon ko Kilion, me Efratan dakozimın adarasi. Egha me Betlehemın nguibar Judian nguazimın aven itimın ikegha ghua Moapın apera. ³ Egha ġin Naomin pam Elimelek aremezi, a uan otarimning ko me uarira iti. ⁴⁻⁵ Ezi ġin an otarimning Moapian amizimningın iti. Aningın ziamning Orpa ko Rut. Ezi me 10plan azenibar ikia ghua Malon ko Kilion areme. An pam ko otarimning, me bar ariaghire, ezi datirighın Naomi bar uabira iti.

*Rut arazir aghuim*ın Naomi gami

⁶ Egha Naomi Moapın ikia orazi Ikiavira Itir God uan adarazi deragha me gamua dagheba me ganidi. Kamaghın amizi, a uan asamir guivimning ko dikavigha ua Judan nguazimın mangasa. ⁷ Egha Naomi uan asamir guivimning ko dikavigha ua Judan nguazimın mangasa tuavimın zui.

⁸ Egha me ghua Naomi kamaghın aning migei, “Gua uamategh uan nguibamın mangı uan amebamning ko iki. Gua arazir bar aghuibar na gamua, egha uaghan par aremezimning saram ami. Kamaghıra, Ikiavira Itir God uaghan guan apangkuvigh arazir aghuaribar gua damuam. ⁹ Egh Ikiavira Itir God guan akurvagh arazir aghuim gua damuti, gua ua patamning inigh deravira iki.”

Egha aningın tozezi aning puviram azi. ¹⁰ Ezi an asamir guivimning a migia ghaze, “Puvati. Ga uaghan mangı ni ko nın adarazi ko ikiasa.”

¹¹ Ezi Naomi kamaghin aning migei, “Nan guivimning, gua uamategh mangi. Gua tizim bagh nan gin man-gasa? Ki manmaghin otaritamning bateghti gua uam aningin ikiam? ¹² Nan guivimning, gua uamatengegh uan nguibamningin mangi. Gua fo, ki bar ghurigha givagha, ua patamin ikian ibura. Tuaviba bar puvati, ki datirighin dimangan patamin iki egh borir tamning bateghti, ¹³ gua aning mizuamigh egh aningin ikiam? Ti puvatigham. Egh gua ua odiarimningin ikiva aning mizuam ikiam? Ti puvatigham, nan guivimning. Guizbangira, Ikiavira Itir God osimtizim na ganingi! Kamaghin, nan osimtizir nan navimin itim mati dagher misozim ki anepima a nan akam misosi. Ezi nan osimtizir kam, guan osimtizimning gafira.”

¹⁴ Ezi Rut ko Orpa, ua puviram azi. Aning aziava Orpa uan asamir amebamin toregha ghaze, “Ki zui.” Ezi Rut Naomin suiragha gavgavigha mangan aghua. ¹⁵ Ezi Naomi Rut migia ghaze, “Ni gan, nin penem zui, a uan gumazamiziba ko uan aseba bagha zui. Ni an gin mangi.”*

¹⁶ Ezi Rut kamaghin a migei, “Ki nin gin mangisi, ni nan anogoroghan marki. Egh uamategh mangisi na mikiman marki. Danganir ni mangamim, ki uaghan an mangam. Egh danganir ni ikiamim ki uaghan an ikiam. Ezi nin adarasi, me uaghan nan adarasi, ezi nin God, a uaghan nan God. ¹⁷ Eghti danganir ni managh ikiva oveghamim, ki uaghan an ikiva ovegham. Eghti me danganir kamin narafagham. Bizitam ga abighan kogham, ovevemra ga abigham. Puvatightima Ikiavira Itir God bizir bar kuratamin na damika.” ¹⁸ Ezi Naomi garima, Rut an gin

* **1:15:** Kantri Moapin gumazamiziba, me aser aviribar ziaba fe, da aseba ko marvir guaba ko dagiaba ko bizir avirir igharaziba uakan. **1:16:** Rut 2:11-12; 2 Atriviba 2:2-6

mangasa nighnizir gavgavim iti. Kamaghin amizi, a uam a migeir puvati. ¹⁹ Egha aning ghua Betlehem in oto.

Naomi osimtizir ekiam ikia ua Betlehem in nguibamin ize

Naomi ko Rut ghua Betlehem in otozi, nguibamin itir gumazamiziba bar, digavir kuram gami. Egha Betlehem in amiziba kamaghin migei, “Kar ti Naomi?”

²⁰ Ezi Naomi ghaze, “Ia ‘Naomi,’ na darighan marki. Ziar kam kamakin, amizir navir aghuim itim. Puvati. Godin Gavgaviba Bar Itim navir osimtizim na ganingi. Ezi ia ‘Mara,’ na darigh, ziar kam kamakin, amizir navir kuram itim, mati dagher misozim pamten an akam misosi. ²¹ Ki nguibar kam ataghizir dughiam, ki bizir bar avirim iti, mati minem biziba a gizifa. Egha Ikiavira Itir God ua na inigha izezir dughiam in ki biziba bar puvati, miner misevir kinim, biziba an aven itir puvati. Guizbangira, Ikiavira Itir God mizazim na ganingi. Godin Gavgaviba Bar Itim osimtizir aviravirim na gati. Kamaghin amizi, ia Naomi na darighan marki!”

²² Ezi Naomi ko an asamir guivim Rut, a Moapin amizim, aning Betlehem in izima, dughiar bali aghoramim oto.†

Rut Boas in azenimin dagheba buri

2

(Sapta 2)

Rut mangi dagheba buriasa

¹ Dughiar kamin, Boas a gumazir aruar bizir aviriba itir mam, a Naomin par ovengezim Elimelek in adarazir mav.

† 1:22: Bali a raizin min garir daghem. Me an ovizibav sozima, da menmeniar kinibar otifi. Ezi me da isa Bretbagh ami.

² Ezi Rut kamaghin Naomi migei, “Ni nan amaman-gatighti, ki azenibar mangi balin ovizibagh eghuvam. Ingangarir gumaziba dar akora da ariki. Egh me ifueghti, ki men gin mangiva, da inigh izam.”

Ezi Naomi kamaghin a migei, “Nan guivim, a dera, ni mangi.” ³ Ezi Rut azenibar ghua ingangarir gumazibar gin ghua balin oviziba izi. Dughiar kam Rut a fozir puvati, kar Boasin azeniba, a Elimelekin adarazir mavira.

Boas arazir aghuimin Rut gami

⁴ Dughiar kamra Boas Betlehem ategha iza uan ingangarir gumaziba batogha ghaze, “Ikiavira Itir God ia ko iti.” Ezi me a ikaragha ghaze, “Ikiavira Itir God deragh ni damu.”

⁵ Ezi Boas iza men garir gumazir dapanimin azara, “Amizir munam, a ikizir manamin amizim?”

⁶ Ezi an ingangarir gumaziba ghaze, “Kar Moapian amizim a Naomi ko kantri Moapin ikegħa ize. ⁷ A ingangarir gumazibar gin mangi balin ikizir me ikegħa givaziba, an adar tighin mangi balin oviziba iniasa, nan azai. A mizaraghara ingara ghua datirighin. A dughiar otevimra avughśasa ghua averpenimin aperagħa avughśi.”

⁸ Ezi Boas kamaghin Rut migei, “Nan guivim, ni nan azenimin kaghira iki, egh ua bagħ balin ovizibagh eghuv. Gumazir igharazitamin azenimin mangan marki. Ni nan ingangarir amiziba ko kaghira iki. ⁹ Ni ingangarir amizibar gan, me ingara ghua managh tu ni merara gin mangi. Ki ni bagħa ingangarir gumaziba akar gavgavim me ganingi. Me arazir kuratam ni damighan kogham. Kuarim nin pirti, ni mangi miner ekiar ingangarir gumaziba dipaba tuiziba, dar dipatam amegħ.”

¹⁰ Ezi Rut irava nguazimin fuagha, uan guam nguazim mituagha irighav ikia kamaghin Boas migei, “Ki kantrin igharazimin amizim. Ezi ni manmaghin nan gara na gifogha deravira na gami?”

¹¹ Ezi Boas kamaghin a ikara, “Ki oregha fo, fomira nin pam aremezir dughiamin, ni arazir aghuibar uan asamir amebam gamua iza datirikin. Ki fo, ni uan amebam ko afeziam ko uan nguibam ategha iza gumazamizir ni fomira fozir puvatiziba ko iti. ¹² Ni arazir aghuim gamizir bizim, Ikiavira Itir God ni ikaragh ivezir aghuim ni daning. Guizbangira, Ikiavira Itir God, Israelian God ni geghuv ni avaragh nin ganasa ni ifonge, kamagsua ni a bagha ize. Eghti a deraghvira ni damuam.”

¹³ Ezi Rut kamaghin Boas migei, “Nan ekiam, ki nin damazimin deraviram oto. Ki nin ingangarir amizim, ki fo, ki tong nin ingangarir amizibar min itir puvati. Ezi ni arazir aghuaribar na gamua, nimira na migeima nan navim bar dera.”

¹⁴ Ezi damamin dughiam, Boas kamaghin Rut migei, “Ni izi bret tam inigh wainin dipar misozim darugh anemegh.” Ezi Rut ingangarir gumaziba ko aperazi, Boas balin tuezir maba a ganingi. Ezi an apa ghua bar izivazi dar naba iti.

¹⁵ Rut amegha givagha ua dikavigha ingarasa zui. Ezi Boas kamaghin gumazibav gei, “Ia aneteghti a ua bagh balin ikizibar boroghin ireghav itir balin ovizibagh eghuv. Ia akam a gasi a mikiman marki. ¹⁶ Egh ia a bagh balin ikizibar aven itir balin agharitaba asigh nguazimin dar arighti, a ua bagh ada inigh, ia an anogoroghan marki.”

Rut ghua bizir otivizibar gun Naomi mikeme

¹⁷ Ezi Rut azenimin aven bali isa ghuavira itima aruem ghuaghiri. Ezi an ada inigha ghua aghorimin suiragha dav sozima, balin oviziba irima a dagh eghufi, ezi dar

osimtizim 10 kilon tu. ¹⁸ Egha Rut balin oviziba inigha nguibar ekiamin ghugha uan asamimin aka. Egha dagher nar an apa taghiziba sara a ganingi.

¹⁹ Ezi Naomi Rutin azara, “Ni managh balin kaba ini? Egha ni tinan azenimin ingari? Ki ghaze, gumazir deravira ni gamim, God, ni deraviram a damu.” Ezi Rut kamaghin a ikaragha ghaze, “Gumazir ki datirighin an azenimin ingarizim, an ziam Boas.”

²⁰ Ezi Naomi kamaghin a migia ghaze, “Ikiavira Itir God deragh gumazir kam damu. A uan migirigiamin gin ghuava ariaghireziba ko angamira itiba, men apangkuva arazir aghuibar me gami.”

Egha a ua migia ghaze, “Gumazir kam e ko ikizir vamira, egha en akurvazir gumazim.”

²¹ Ezi Rut ua kamaghin Naomi migei, “Boas uaghan na migia ghaze, ‘Ki an ingangarir amiziba ko ingarvira iki mangiti ingangarim givagham.’”

²² Ezi Naomi kamaghin uan asamim migei, “Guizbangira ni gumazir igharazimin azenimin ingarti me pazi ni damuam. Kamaghin deragham ni Boasin ingangarir amiziba ko ingar.”

²³ Ezi Rut Boasin ingangarir amiziba ko ingangarim gamua ghuav iti, bali ko wit aghorir ingangarim gifa. Ezi Rut uan asamir amebam Naomi ko ikiavira iti.

Boas arazir aghuim Rut gami

3

(Sapta 3)

Naomi Rut bagh patamin apighasa

¹ Dughiar man Rutin asamim Naomi kamaghin a migei, “Nan guivim ni oragh, ki ni bagh gumazitamin apighti a nin iki, deragh nin ganti ni deravira ikiam. ² Gumazir kam

Boas, en ikizimra. Ni an ingangarir amiziba ko ingari. Ni oragh, a dimangan balin iniba kua dar dagheba isir danganimin mangi ingaram. ³ Ni mangi ruegh uan mughuriar aghuim zuir borem uabi daghuigh. Egh korotiar aghuim arugh, egh balin iniba kua dar dagheba isir danganir kamin mangi. Ni mangi an damazimin otivan marki, ni teghti a mar damegh givaka. ⁴ Egh a dakusi mangiti ni ganigh foghiva, gin mangi an suanvirin an aver inim fegh mitogh. A gin bizir tizim ni bagh a damusi, a ni mikimam.”

⁵ Ezi Rut an migirigiam ikaragha ghaze, “Ki ni mikemezi moghira damuam.”

⁶ Egha Rut dikavigha balin ovizibar iniba kua dar dagheba isir danganimin ghu. Egha an asamim a mike-mezi moghirama ami.

*Boas Rut*in akurvaghasa migei

⁷ Dughiar kam Boas amegha givagha deragha uabi barasi. Egh dakuasa balin pozimin min mito. Ezi Rut nimira a bagha ghua an inir avem fegha an suanvirin mito.

⁸ Ezi dimagarir arizimin a ragha iza amizimin garima an an suanvirin irighav iti. Ezi a bar aguaghfa.

⁹ Egha azara, “Ni tina?”

Ezi Rut ghaze, “Ki Rut nin ingangarir amizim. Ni en ikizimin aven itir akurvazir gumazim. Kamaghin amizi, ni deravira nan gan na damu.”*

¹⁰ Ezi Boas a migia ghaze, “Nan guivim, Ikiavira Itir God deravira ni damu. Apangkuvir arazir ni datirighin amir kam, an arazir ni fomira Naomi gamizim gafira. Gumazir igiar aviriba iti, marazi biziba iti, ezi marazi biziba puvati. Ezi ni gumazir igiatamin ikiasa nighnizir puvati. ¹¹ Nan

* **3:9:** Rut Boas azangisizir akamin mingarim kamakin, a uabin gan egh uabin akurvaghasa. Israelin arazim me amizir odiaribar akurvasi.

guivim atiatingan marki. Nguibamin aven itir darazi bar ni gifo, ni amizir bar aghuim. Ni mikemezir biziba ki bar dar amuam. ¹² Ni guizbangira migei, ki nin pamin ikizimra, egh deravira ni damuamin ingangarim iti. Ezi kirara puvati, gumazir mam uaghan nan faragha ghua iti, a ingangarir kabar amuam. ¹³ Ni datirighin kagh iki mangi, gurum mizarakan. Ki mangi gumazir kam inigh an nighnizim gifogham. A nin gansi ifuegham, a dera. Egh an aghuagham a uaghan dera, ki nin ganam. Ki guizbangira migei, Ikiavira Itir God bizir kam gifo. Ni ua mitogh daku mangiti aminim tiragh.”

¹⁴ Egha Boas ghaze, “Nguibamin gumazamiziba foghan marki, ni danganir kamin ize.”

Ezi Rut Boasin suanvirin irighav ikia ghua aminim bar itima a dikafi. Ezi gumazitam an ganizir puvati. ¹⁵ Ezi Boas Rut migei, “Nir dipizimin itim firigh egh mitarimin min an suiragh.” Ezi Rut a mikemezi moghin ami. Ezi Boas balin oviziba an inim gingezi, dar osimtizim 20 kilon tu. Ezi Boas Rutin akuragha da isa a gatizi, Rut ada inigha zui. Egha Boas uamategha nguibamin ghu.

Rut bizir otivizibar gun Naomi mikeme

¹⁶ Ezi Rut ghua dipenimin otozi an asamim an azara, “Nan guivim kar nirara?” Ezi Rut Boas a gamizir bizibar gun uan asamim mikeme.

¹⁷ Egha Rut ghaze, “Boas kamaghin migia ghaze, ki pura izi ni bativan an aghua. Kamaghin a ni bagha balin ovizir aviriba na ganingi.”

¹⁸ Ezi Naomi ghaze, “Nan asamim, ni tong orarkegh, Boas pura daperagh ikeghan kogham. A bizir kam bagh ingar mangi anekirighvirama avughsam. Ga pura iki ganam bizir tizimra otivam.”

God Naomi deravira a gami

4

(*Sapta 4*)

Boas Rutin gara an akurvasi

¹ Dughiar kam Boas ghua nguibamin bizibav geir danganimin ghugha, aperaghav ikia gara iti. Egha gari Elimelekin ikizimin gumazim izi. Gumazir kam a faragha an gun Rut mikeme. Ezi Boas an diagha ghaze, “Aveghbuam, ni kagh izi daperagh.” Ezi a ghuava apera. ² Egha Boas nguibamin itir gumazir aruar 10pla mikemezi me uaghan iza apiaghav iti.

³ Ezi a uan ikizir kam migei, “Ni fo, Naomi Moapin kantri ategha uamategha ize. Egha datirighin en ikizim Elimelek nguazir otevim anemangasa. ⁴ Ezi datirighin nan ifongiam kamakin, ni bizir kam gifogh. Ki ni migei, ni nguazir kam givesi a givesegh. Ni datirighira en nguibamin itir gumazir aruaba ko kagh apiaghav itir gumazamizibar damazimin a givesegh. Ni aghuagh mikimti ki foka. Nirara guizbangira nan faragha ikia nguazir kam givezamin ingangarim iti, ezi ki nin gin ikia egha uaghan a givezamin ingangarim iti.”

Ezi gumazir kam ghaze, “Ki a givezam.”

⁵ Ezi Boas a migia ghaze, “Ni Naomin nguazim givezegh, egh uaghan Rut inigh an ikiam. A gumazir aremezimin amuir odiarim, Moapian amizim. Ni kamaghin damighti, Rut otaritam bateghti borir kam uan afeziar aremezimin nguazimin ikiti men ziam nguazir kamin ikivira ikiam.”

⁶ Ezi an ikizim ghaze, “Kamaghin ki nguazir kam givezeghan kogham. Ki uan bizibagh nighnisi. Ki biziba abigh uan boriba ko borir igharaziba sara daningan aghua. Ni a givesegh ki aghua.”

⁷ Bar fomira Israelia arazir mam iti. Ikizimin aven me uarira uan nguaziba aniga dagh iveza kamaghin ami. Gumazir mam uan dagarir asuam suegha mav ganidi. Israelia arazir kam gamua egha uan akaba akiri. ⁸ Ezi gumazir kam Boas migia ghaze, “Ni uabi nguazir kam givesegh.” Egha uan dagarir asuam suegha a ganingi.

⁹ Ezi Boas kamaghin gumazir aruaba ko maraziv gia ghaze, “Datirighin ia bar uan damazibar ganigha fo, Naomi faragha Elimelek, Kilion ko Malonin bizibar suira, ezi datirighin ki Naomin dafarimin bar adagh ivese. ¹⁰ Egh uaghan ki Rut inigh an ikiam, a nan amuim a Moopian amizim. A faragha Malonin ikezi Malon areme. Eghti Malonin nguazir asizim an adarazir dafarimin ikiam. Eghti aremezir gumazim, an nguibamin iti darazi an ziam ginighnighvira ikiam. Ezi datirighin ia uan damazibar bizir ki amizir kamin ganigha a gifo.”

¹¹ Ezi gumazir aruaba ko, me ko itir gumaziba ghaze, “Guizbangira e oregha uan damazibar gani. E kamaghin Ikiavira Itir Godin azangsigha ghaze, ‘God amizir nin dipenimin izamin kam deragh a damu, egh a damighti a Lea ko Reselin min borir aviriba batam. E fo, aning borir aviriba batezi Israelin itir adarazir dibobonim ghua-vanabo. Eghti ni uabi Efratan adarazir aven gumazir ekiamin min otogh, Betlehemin nguibamin aven ziar ekiam iniam. ¹² Ikiavira Itir God borir aviriba gua daningam. Egh Ikiavira Itir God nin adarazir amighti me Peresin adarazir min bar avirasemegham, Peres a Juda ko Tamarin otarim.’”

Rut Naomin igiavotarim bate

¹³ Ezi Boas Rut inigha an iti. Ezi Ikiavira Itir God deragha Rut gamizi, a navim asegha otarim bate. ¹⁴ Ezi amiziba

kamaghin Naomi migei, “E Ikiavira Itir Godin ziam fe! A igavatarim ni ganingi. Eghti igavatarir kam, a nin ikizimin aven akurvazir gumazimin iki, egh nin gan deraghvira ni damuam. A Israelin adarazir aven ziar ekiam iniam. ¹⁵ Nin asamim bar ni gifongezi, ni uaghan bar a gifonge. Nin asamim bar ni gifongezi moghin, nin otarir 7pla ni gifueghan kogham. Kamaghin amizi otarir kam, a nin akurvagh mangi ni ghurighamin dughiam a nin ganam.”

¹⁶ Ezi Naomi otarim gifuegha uan apozim gatigha deravirama a gami. ¹⁷ Ezi nguibar kamin amiziba ghaze, “Naomi datirighin otarim iti.”

Egha me borim ziam, “Obet,” a gati. Ezi gin Obet Jesin afeziamin oto, ezi Jesi Devitin afeziamin oto.

Atrivim Devitin inazir afeziaba

¹⁸ Kar Peresin adarazir ghua Devitin tu, men ziabar kara: Peres a Hesronin afeziam. ¹⁹ Ezi Hesron a Ramin afeziam, ezi Ram a Aminadapin afeziam. ²⁰ Ezi Aminadap a Nasonin afeziam, ezi Nason a Salmonin afeziam. ²¹ Ezi Salmon a Boasin afeziam, ezi Boas a Obetin afeziam. ²² Ezi Obet a Jesin afeziam, ezi Jesin a Devitin afeziam.

**Godin Eghaghanim: Akar Gavgavir Dikirizir Ghurim ko
Igiam
The Holy Bible in the Aruamu language of Madang Province,
Papua New Guinea, 2020 Edition
Buk Baibel long tokples Aruamu long Madang Provins long
Niugini long 2020**

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Seed Company

GOD'S STORY in the Aruamu Language of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 19 Oct 2021

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea